

La baronessa alemanya Hilla von Rebay va ser una aventurera i una mecenes obsessiva. Va mantenir una llarga amistat amb un dels homes més rics dels Estats Units. Gràcies a ella, Nova York compta amb el museu Guggenheim, però fins ara, quatre dècades després de la seva mort, no havia rebut l'homenatge que es mereixia.

La musa del rei del cuore

La seva família està boja per ella, potser d'una manca una mica exagerada. Ella mateixa reconeix tenir un caràcter capriciós. “Visc entre l'èxtasi i fortes depressions”, escrivia la baronessa Hilla von Rebay als dinou anys, cap al 1909. D'ara endavant, els qui la coneixen la consideraran, en el millor dels casos, una persona gens convencional.

Per als seus pares és massa excèntric que vulgui ser pintora i deixar la vil·la de Hagenau, a Alsàcia. El seu pare, un general prussià, afirma enèrgicament: “Ets la meua filla i estàs ben educada; et busques un home i punt”. I, a més: “No toleraré que hi hagi artistes a la meua família.”

Ni aquesta sentència ni el fet que l'acadèmia de belles arts no accepti

dones no afecten Hilla von Rebay (1890 – 1967). Estudia en una escola privada de París i entra a la vida bohèmia de Munic i de Berlín, de tant en tant també a la de París i amb els dadaistes de Zuric té diverses aventures, com ara amb l'artista Hans Arp, que adverteix l'“estimada, estimada Hilla” de les propostes de matrimoni de la seva família. Un altre noi “vol-dria que aquell deliciós entrepà del dimoni se li desfés a la boca”. Aconsegueix un cert èxit i pot exhibir els seus quadres, entre altres llocs, a la galeria avantguardista berlinesa Der Sturm.

Al final el pare s'alegra que la seva filla almenys no es casi amb aquest pintor dandi de Berlín, Rudolf Bauer, que pinta quadres a l'estil de Vassili

Kandinski i des de fa anys viu mantingut per ella, a la qual Bauer anomena “nena”. A finals de 1926, Hilla von Rebay s'embarca cap a Amèrica.

Convençuda que Bauer, que actualment continua essent gairebé un desconegut, és el geni més gran de la seva generació i que es pot millorar el món amb l'art abstracte, viatja amb ell. Vol “coses, formes i idees clares... Algun dia la majoria també estarà educada així”.

A Nova York, la baronessa aconsegueix en pocs anys que se la consideri una de les dones més importants, però també de les més extravagants, dins del món de l'art. Aviat passa a ser més aviat mecenes i missionera de l'art que pintora. Difon amb valentia l'art abstracte quan la majoria dels

Façana del museu Guggenheim de Nova York, "temple de l'abstracció i del recolliment", com el va definir Rebay. En la pàgina anterior, una de les sales interiors.

americans de l'època estan entusiasmats amb l'impressionisme en tons pastel, no amb obres sense un objecte reconeixedor. De seguida suposa que és "massa moderna per a aquest país".

A començament dels anys cinquanta l'art abstracte es va establir com a forma artística més decisiva. La defensora incansable d'aquest tipus d'art actuava sovint un segon pla i pràcticament va caure en l'oblit.

Redescoberta. Aquesta primavera, la figura de Rebay es redescobreix amb una biografia i una exposició a la institució de fama mundial que mai no hauria existit sense ella: el museu Guggenheim de Nova York, que durant dècades no havia volgut saber res de la seva creadora i directora durant la seva fundació.

Quan es va inaugurar la nova seu del museu, el llegendari edifici circular de Central Park, ja feia temps que era una mena d'indesitjable, però l'arquitecte Frank Lloyd Wright, tota una celebritat, l'idolatra com a una *superwoman* i afirma que havia construït el museu "al seu voltat i només per a ella".

Ella li havia fet l'encàrrec i l'havia animat a projectar un "temple de l'abstracció i del recolliment" amb un nivell que "superi de manera destacada l'any 2000". Com que ella n'estava en contra, l'arquitecte va renunciar a pintar l'edifici de vermell. Rebay mai no va entrar a l'edifici, un dels principals monuments de la ciutat de Nova York.

El seu nebot, Roland von Rebay, que de jove havia estudiat amb Wright

durant dos anys i havia viscut entre els kandinskis, marcs i picassos de la seva tia, parla d'un "rebuig constant de la família Guggenheim" a Hilla. "La meua tia era una persona difícil a la qual agradava escriure cartes malvades", afegia. Pel que sembla, podia ser tan radical com l'art que comprava en grans quantitats.

Ara per fi totes dues bandes de l'Atlàntic han començat a col·laborar. "Hilla von Rebay va ser una de les figures principals del món artístic dels anys vint, trenta i quaranta. Va ser la visionària que hi ha darrere de la col·lecció Guggenheim", explica Tom Krens, l'actual director del museu. "Ironicament, la mateixa obra de Rebay mai no s'ha exposat al museu de la manera que es mereix."

En la retrospectiva, fruit de la cooperació entre els Estats Units i Alemanya, es vol demostrar definitivament que "aquesta dona extremadament independent, d'una energia impressionant" estava altament qualificada com a col·leccionista i que tenia un gran talent com a artista. S'exposen olis abstractes, però també hi ha uns *collages* que, curiosament, són agradablement figuratius.

La retrospectiva dedicada a Rebay s'inaugurarà el 20 de maig i aquest mes d'abril s'ha publicat la biografia

Aquesta reivindicació arriba tard, però com a mínim arriba amb força: l'exposició de Nova York s'inaugurarà el 20 de maig i a l'abril ha aparegut un llibre bastant exuberant i molt entretingut sobre la vida de la *Queen of Art*. L'autora és Sigrid Faltin, que també va rodar un documental sobre Rebay. Per a tots dos projectes va recórrer a un gran nombre de fonts que fins aleshores gairebé no s'havien utilitzat, diaris i una correspondència que abans havia tingut mala fama. Faltin suposa "que l'actual generació del museu Guggenheim també pot veure el cantó positiu de Rebay".

La particular carrera de l'aristòcrata alemanya està marcada pel seu dinamisme, algunes casualitats i una època passada de voltes. Als Estats Units només volia treballar com a artista.

A Nova York, primer anava fent amb pocs diners, i el 1928 va conèixer Solomon Guggenheim, un dels homes més rics del país.

Ell, que també era conegut com "el rei del coure", era un senyor de 67 anys, casat des de feia una eternitat i, a part de les dones boniques, només l'interessava el golf, no l'art.

Tot i això, Hilla von Rebay, just trenta anys més jove que ell, va aconseguir pintar-li un retrat. L'anomenava "Guggi", li va posar pels núvols l'art progressista europeu i aviat el va acompanyar a comprar art a l'altra banda de l'Atlàntic, de vegades també amb l'esposa de Guggenheim, Irene, que sempre semblava de mal humor.

Van visitar París, Berlín, la Bauhaus a Dessau i la família de Hilla, que en aquella època vivia al sud d'Alemanya. Durant aquests viatges també van conèixer constructivistes, cubistes, els anomenats orfistes i els joves salvatges, artistes com Fernand Léger, Robert Delaunay, Albert Glazes, Marc Chagall, László Moholy-Nagy, Paul Klee, Piet Mondrian i Kandinski. Només d'aquest últim, el pioner de l'abstracció, van comprar 150 obres durant tots aquells anys, i encara en

van comprar més del seu imitador, Bauer.

A Europa i a Amèrica es parlava de la generositat de Rebay, finançada per Guggi. Entre els artistes de Nova York que li demanaven consell i feina es trobava gent com Jackson Pollock, encara que, a ella, li semblava que pintava amb una fregadora. Fins i tot va conèixer un senyor que es deia Robert de Niro i li va permetre ensenyar els seus llenços. Aquell senyor no va aconseguir fer-se famós, però el seu fill homònim sí.

"Bitch". Les compres de quadres reforçaven el culte a Rebay en el món de l'art i el disgust a la família de Guggenheim: la major part dels membres del clan l'anomenaven "B", però no de "baronessa", sinó de *bitch*, és a

Esquerra, *Composició 9*, de Rebay (1914-1916). Dreta, *Fugale 6*, de Bauer (aprox. 1918).

dir, "meuca". El vessant afectiu de la relació també era força dubtós: un xofer la portava amb el seu amic a fer una passejada amb cotxe. També li duïa menjar, que ella mateixa escalfava i servia.

Sempre ha estat un secret si es tractava d'una relació íntima o platònica. Un biògraf de Guggenheim descriu l'empresari com una mena de Lluís II de Baviera i la seva amiga com "una versió femenina de Richard Wagner". Un nét de Guggenheim va dir: "Era la

dinasties milionàries com la dels Rockefeller, que invertia en art i havia participat en la fundació del Museum of Modern Art. Des del punt de vista de la família, però, aquest era l'únic avantatge d'aquella passió tardana del seu cap pel col·leccionisme.

La seva amiga cada vegada era més impopular en la família per les seves intervencions, poc afortunades. Quan la neboda de Solomon, Peggy Guggenheim, que havia obert una galeria, va voler vendre un quadre al

L'"esplèndid" art de Bauer. En el fons, Rebay només pensava en el seu pintor preferit i intentava que tothom s'apassionés per "l'esplèndid art" de Bauer. Fins i tot li ho demanava al seu model, Kandinski. Al cap i a la fi, com ella comentava, també Schiller i Goethe havien intercedit l'un per l'altre.

Fins i tot estava orgullosa que Bauer hagués format part de l'exposició nazi sobre "art degenerat" de 1937, encara que fos només amb un dibuix. Era una bona publicitat "per a un estranger", "així poden veure que ja se't coneixia", va argumentar.

Bauer va ser el qui va aprofitar millor aquesta curiosa i polièdrica relació germanoamericana. Guggenheim no entenia que cap altre col·leccionista, excepte ell, estigués interessat en aquelles deixalles de Kandinski.

Durant uns quants anys, l'alemany va actuar com una mena de comprador, adquirint obres d'altres artistes per a la col·lecció. Es va adonar que disposava d'una gran quantitat de diners, que va gastar en brillants, rellotges d'or i agulles de corbata, i va obrir una galeria d'art a Berlín, el seu "regne espiritual", segons ell.

De tant en tant amenaçava de buscar-se un nou mecenes, més generós. Pensava en Rockefeller, que també era col·leccionista. També li semblava millor "no haver de dependre d'un jueu".

Quan l'artista va començar a tenir problemes amb els nazis, el jueu Guggenheim va ser qui li va permetre emi-

Sempre ha estat un secret si la relació entre el milionari Guggenheim i l'artista era íntima o merament platònica

confident del meu avi, una relació que dona molt de si".

L'estranya parella havia llogat un apartament al Plaza Hotel de Nova York, on exposaven art.

A més, el 1939 es va fundar el Museu de Pintura Abstracta en un centre públic de Manhattan i uns quants anys després es va projectar la construcció d'un nou edifici a Central Park.

Ara, com a mínim, la família Guggenheim podia competir amb altres

seu oncle, Rebay va escriure una carta de seguida: "Es d'un mal gust extrem utilitzar per a finalitats comercials el nom Guggenheim, que comença a esdevenir un ideal en el món del art". No volia que "qualsevol botigueta servís d'anunci".

Peggy va aconseguir venjar-se més tard quan va proposar a l'esposa de Solomon cremar els quadres del tal senyor Bauer. La resposta va ser que el seu oncle no se n'havia d'assabentar ("hi va invertir una dinerada").

Rebay va ajudar l'avantguarda artística europea a aconseguir popularitat a l'Amèrica de començament del segle XX

grar als Estats Units i li va proporcionar vil·la amb platja privada i personal inclosos, a més de garantir-li un sou per a tota la vida.

Bauer es va fer de pregar a l'hora de traslladar-se al país que anomenava "Guggenheimat" ("Guggenterra") i, una vegada allà, es queixava constantment, per exemple, quan no li deixava conduir el cotxe de luxe de la marca Duesenberg. Unes quantes setmanes després van encarregar-ne un amb tapisseria de cuir lila. Malgrat tot, retreia a Hilla que portés una vida tan luxosa i que fos tan arrogant, "con si TU haguessis pintat un munt de kandisks i de bauers".

L'enlluernada Hilla havia de lloar constantment la "modèstia i la grandesa", "el geni i la dignitat" del seu objecte d'adoració. Això va funcionar fins que ella es va assabentar d'un embolic de Bauer amb una de les minyones.

L'artista malcriat i estrella oficial de la col·lecció Guggenheim va maquinari una intriga amb una col·laboradora de Hilla i l'FBI va investigar la diva alemanya. Els funcionaris sospitaven que Rebay, des de la seva casa de la costa, enviava senyals lluminosos a submarins enemics. La van detenir. Guggenheim, que aleshores ja tenia més de vuitanta anys, es va encarregar que l'alliberessin immediatament.

Avançada al seu temps. Noves raons perquè encara fos més impopular, però per sort encara quedava la seva feina de promoció de Guggenheim i la seva visió d'una època artística abstracta. Va ajudar a l'avantguarda europea a aconseguir una popularitat increïble a l'Amèrica de començament del segle XX i, encara que per a la resta del món només fos una amant històrica, va ser una dona avançada al seu temps.

Durant la guerra havia mantingut alguns artistes europeus mitjançant les seves adquisicions. Va ajudar a sortir d'Europa el seu vell amic berlinès Hans Richter. L'antic dadaïsta va dirigir després l'institut de cinematografia de la ciutat de Nova York.

Podria haver aconseguit més coses? No va poder portar a Amèrica el pintor Otto Nebel perquè el multimilionari es

Autoretrat de Rebay (aprox. 1911).

va mostrar sorprenentment garrepa en aquesta ocasió i va negar-se a avalarlo. En canvi, era molt generós en l'assignació habitual de Hilla, per la qual li enviava quadres com a contraprestació. Més tard va intentar recordar al seu país com podia ser d'apassionant l'art abstracte i el 1947 va organitzar una exposició itinerant amb el títol "pintura abstracta".

Guggenheim va morir dos anys després. El 1951, pocs anys després de la inauguració del nou edifici, Rebay va perdre el seu càrrec de cap del "museu d'art abstracte" per ordre dels hereus. Després de la seva mort, el 1967, un dels seus successors va presentar una selecció de les seves antigues adquisicions, un homenatge massa modest. Ara, gairebé quaranta anys després, es reconeix la seva activitat i la de Solomon com si es tractés d'un equip: els novaiorquesos elogiaven explícitament la "col·laboració extraordinària" entre tots dos. Potser l'artista favorit de Hilla, Bauer, es pot contemplar ara des d'un nou punt de vista. Al cap i la fi, encara hi ha tota una pila de quadres seus al magatzem.

Sigui com sigui, el director del Guggenheim, Tom Krens, considera que es tracta d'un pintor infravalorat, i això podria tenir a veure amb el fet que "en vida de Rebay se l'havia elogiat exageradament".

Ulrike Knöfel
© Der Spiegel
Traducció: David Egea

La Sinia

Il·legalitzats

F. Marc Àlvaro

Un total de 150.188 bascos van votar la candidatura del Partit Comunista de les Terres Basques en els darrers comicis a Euskadi, seguint la crida dels dirigents de Batasuna, organització il·legalitzada en aplicació de l'anomenada llei de partits. Es miri com es miri, aquesta dada certifica el rotund fracàs d'aquesta legislació especial que, ja en el moment de ser aprovada, va ser molt qüestionada per juristes d'arreu. Ens trobem, doncs, que la llei de partits, a més de ser absolutament dubtosa des del punt de vista d'un estat de dret mínimament presentable, ha resultat ben inútil per als interessos dels seus promotors. La causa? No es pot il·legalitzar una part d'una societat, és impossible. No es poden esborrar els electors per decret, no se'ls pot fondre en un tres i no res. Al contrari: il·legalitzar Batasuna ha servit per a compactar i refermar uns votants que, sens dubte, s'han sentit assetjats per tota la maquinària de l'estat. Aquests dies s'ha parlat molt d'un suposat fracàs del Pla Ibarretxe a causa de la minva de vots del PNB-EA, però ningú no ha notat l'estrepitós fracàs que implica per a l'estat la total inutilitat pràctica de la perversa llei de partits.

El cas del vot alcista recollit pel Partit Comunista de les Terres Basques aporta llum sobre la força de la realitat per sobre de les interpretacions. Hi ha una gent que vol expressar la seva opció a les urnes i ho fa tot aprofitant les esclatxes que del mateix sistema. Quan PP, PSOE i CiU van votar favorablement la llei de partits van pecar d'una miopia impròpia d'organitzacions acostumades a la complexitat de governar. Potser es pensaven que els electors són una entelèquia?

Altrament, sorgeixen algunes preguntes sobre allò que es pot prohibir en una societat oberta. Per què s'ha il·legalitzat Batasuna i, en canvi, la llei de partits no serveix per a impedir que Falange Espanola i altres grups d'ultradreta es presentin a les eleccions i desenvolupin les seves activitats, com agredir Santiago Carrillo, cosa que ha passat recentment? Com ho veu això el fiscal general de l'estat?